

Lenin ve askeri cephe

Stalin zamanında ve onun ölümünden sonraki dönemde, resmi Rus tarihçileri iç savaş sırasında Kızıl Ordu'nun başında Troçki'nin bulunduğunu gerçeğini gizlediler. Bu ordunun tüm başarıları Lenin'e (ve Stalin'e) atfedildi. Böylesi bir destanlaştırma, Lenin'e karşı bir hakaret olarak görülmelidir. Bu bölümde, Kızıl Ordu'ya önderlik konusunda Lenin'in Troçki'ye göre ikincil bir rol oynadığı gerçeğini ortaya koyacağız.

Lenin ve Çarlık subaylarının Kızıl Ordu'da görevlendirilmesi

Troçki'nin eski Çarlık subaylarının görev vermesi büyük bir muhalefetle karşılandı. Brest-Litovsk Barış Anlaşması'na ve Lenin'in ekonomik politikasına karşı çıkmış olan 'sol komünistler'in pek çoğu, 'Eski Bolşevizm' adına Troçki'nin izlediği politikayı reddettiler. Çarlık subaylarının komutasındaki bir orduyu kabul etmeleri böyle dursun, bunlar merkezi ve düzenli bir ordunun kurulmasına bile karşı çıkıyorlardı. Smirnov, Buharin, Radek ve Bubnov önderliğindeki 'sol komünistler' Troçki'ye çok sert bir biçimde karşı çıktılar. Ordu içinde merkezi otoriteye karşı çıkmamakla birlikte eski Çarlık subaylarına güvenmeyen ve onları kıskananlar diğer bir muhalefet odağını oluşturuyorlardı. Bunlar, işçilerden, askerlerden ve bahriyelilerden kurulmuş ve Ekim Devrimi'nin ilk günlerinde önemli bir silahlı direnişle karşılaşmadıkları çepitli yerelerde Sovyet rejimini inşa etmeyi becermiş olan gerilla gruplarının liderleriydiler. Kökleri uzmanlara yönelik plebyen bir nefrete kadar uzanan bu muhalefet, 'Çaritsin muhalefeti' olarak anılıyordu. Onuncu Ordu Komutanı Vorobilov, aynı ordunun siyasi komiseri olan Orjonikidze, Gusev ve -geri plandaki- Stalin bu muhalefet odağının liderleriydiler. (Çaritsin Grubu daha sonraki dönemlerde stalinist kliğin çekirdeği haline geldi.)

Lenin'in eski Çarlık subaylarının orduya alınması fikri üzerinde uzun zaman herhangi bir yorumda bulunmamış olması, Troçki'nin izlediği politikaya karşı çıkan bu iki muhalefet grubunun birleşik gücünün daha da büyümesine yol açmıştı.

Troçki, kendisine destek vermesi için tekrar tekrar Lenin'e çağrıda bulunmak zorunda kaldı. Ağustos 1918'de, Lenin, Troçki'ye Larin tarafından önerilmiş olan ve genelkurmaydaki tüm subayların yerine komünistlerin getirilmesini öngören karar tasarısı konusunda ne düşündüğünü sordu. Troçki bu öneriye çok sert biçimde karşı çıktı:

"Bunların [eski Çarlık subayları] çoğu ihanet eylemlerinde bulunuyorlar. Ancak, askerleri taahhüt edenlerin işledikleri hatlarda da sabotaj eylemlerine rastlanıyor, ama hiç kimse demiryollarındaki makinistlerin tümünün komünistlerle değiştirilmesini önermiyor. Larin'in önerisinin tümüyle işe yaramaz bir öneri olduğunu düşünüyorum... Söz konusu subaylardan yararlanılması konusunda en büyük yaygarayı koparanlar, ya panik içinde olan kişiler, ya da askeri aygıtın işleyişinin bütünüyle dışında olan, veya, partinin sabotajcılardan daha büyük zararlara yol açan askeri şahsiyetleri - bunlar, bir peye göz kulak olma becerisini gösteremeyen, eski İran valileri gibi bütün zamanlarının boş boş oturarak geçiren ve bir başarısızlıkla karşılaştıklarında sorumluluğu üzerlerinden atmak için Genelkurmay'daki subayları suçlayan kişiler." (1)

24 Kasım 1918'de, Lenin Kızıl Ordu subaylarına yaptığı bir konuşmada hala bunları söyleyebiliyordu: "Bugün kendi yeni ordumuzu inşa ederken, kendi subaylarımızı yalnızca halktan gelen insanlar arasından seçmeliyiz. Askerlerden saygı görecektir ve kendi ordumuz içinde sosyalizmin gücünü artıracak olanlar yalnızca Kızıl subaylardır. Böyle bir ordu ise asla yenilgiye uğratılamaz bir ordu olacaktır." (2)

Mart 1919'daki Sekizinci Parti Kongresi'nin öngününe kadar, Lenin askeri uzmanlardan hangi ölçülerde yararlanılacağı konusunda net bir fikre sahip değildi. 1919 yılı Mart ayı başlarında Troçki bunları anlatıyordu:

"Lenin'in bana gönderdiği pusulada şunu soruyordu: 'Bütün uzmanları sepetleyip Laseviç'i genelkurmay başkanını yapma fikrine ne diyorsun?' Laseviç eski bir bolşevikti ve Alman savaşını sırasında başarıları dolayısıyla astsubay çavuş rütbesine yükseltilmişti. Aynı pusula üzerine 'Bu çok aptalca!' diye yazdım. Lenin pusulayı aldığı anda çatık kaşlarla ve çok asık bir yüz ifadesiyle 'Bana karşı çok acımasızsın!' dermişcesine sinsi sinsi bana baktı. Ama, kaşlarını ne kadar çatarsa çatsın, gerçekte en küçük kışkuya yer bırakmayacak kadar sert ve kesin yanıtlar almaktan memnuniyet de duyardı. Toplantıdan sonra yan yana geldik. Lenin bana cepheyle ilgili çetveli sorular sordu. Ona şunu söyledim:

"Bana bütün eski subayları kovmanın daha iyi olup olmayacağına sorduğum. Bugün ordumuz içinde bunların sayısının ne olduğunu biliyor musun?"

"Hayır."

"Yaklaşık olarak?"

"Hiç bilmiyorum."

"Bu sayı otuz binin altında değil."

"Ne?"

"Otuz binden az değil. Bunlar arasında her bir haine karşı yüz kadar güvenilir subay düküyor; firar eden her subaya karşı iki ya da üç tanesi savaşta ölüyor. Söyle misin bunların hepsini nasıl kovabiliriz?" (3)

Bundan birkaç gün sonra, Lenin sosyalist cumhuriyetin inşası sırasında karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak yaptığı bir konuşmada bunları söylüyordu:

"Kısa bir süre önce Yoldaş Troçki'den bizim Savaş Departmanımız içinde görev alan eski Çarlık ordusunda çalışmış subayların sayısının otuz bin kadar olduğunu öğrendim zaman, düşmanımızın zaaflarından nasıl yararlandığımızı, daha önce komünizme karşı çıkmış olanları bugün onun inşasına katılmak zorunda bıraktığımızı, kapitalistlerin bize fırlattıkları tuğlalarla komünizmi inşa etmekte olduğumuzu çok daha iyi anladım." (4)

Yukarıda aktardığımız konuşmalar, Lenin'in Kırmızı Ordu'nun örgütsel yapısını etkilemekten ne denli uzak olduğunu, askeri konularda Lenin'in Troçki'ye oranla nasıl ikinci planda kalmış olduğunu açıkça gösterir.

Şimdi yanıt arayacağımız soru şu: Kırmızı Ordu'nun askeri stratejisi neydi?

Savaş stratejisi üzerinde anlaşmazlık

Parti Merkez Komitesi'nin izlenecek strateji konusunda anlaşmazlıkta düşerek bölünmeye uğradığı dört olay yaşandı. Diğer bir deyişle, askeri cephelerde yaşanan ne kadar sorun varsa, bunlar yansımalarını partinin Merkez Komitesi'nde de buluyorlardı. Pratik, Lenin ile Troçki arasında anlaşmazlıkta yol açan durumlardan birinde Lenin, diğerlerinde ise Troçki'nin haklı olduğunu gösterdi.

1919 yazında yaşanan ilk ciddi anlaşmazlık, doğu cephesindeki durumla ilgiliydi. Troçki, Kolçak bir kez Urallar'ın doğusuna çekilmek zorunda kaldıktan sonra Kırmızı Ordu'nun bu noktadan sonra Kolçak'ın peşine düşmek yerine dağlarda kış beklemesi gerektiğini ileri süren Kırmızı Ordu genelkurmay başkanı Vatzetis'i destekliyordu. Bu, Kırmızı Ordu'ya, birliklerinin bir kısmını doğu cephesinden çekerek Denikin'in giderek daha tehlikeli olmaya başladığı güney cephesine kaydırma olanağı sağlayacaktı. Ne var ki, Askeri Konsey'in iki eski bolşevik üyesi Smilga ve Lasheviç'in yanı sıra, eskiden Çarlık ordusunun genelkurmayında albay rütbesiyle görev yapmış olan doğu cephesi komutanı S. S. Kamenev bu plana şiddetle karşı çıkıyordu. Lenin bunların görüşlerini destekledi. Adı geçen bu kişiler Kolçak'ın yenilgisinin çok yakın olduğunu, az sayıda askerin bunun için yeterli olacağı, Kolçak'ın sonuna kadar takip edilmesi ve ona soluk alma olanağı verilmemesi gerektiği görüşünde ısrarlıydılar; bu çok önemliydi, aksi takdirde Kolçak kış ayları boyunca yeniden güç toplar ve ilkbaharda doğu cephesinde her şey

yeniden bařlardý. Dolayýsýyla, sorun bütünüyle Kolçak'ýn ordusunun ve cephe gerisi kuvvetlerinin durumunun ne olduđunun dođru bir kestirimine bađlýdy.

Troçki, sonralary bu konudaki görüplerinin yanlyp olduđunu itiraf eder: "Dođu cephesi komutanlyđýnýn Kolçak'ýn ordusunu kovalamasýnýn yerinde bir karar olduđu anlařýldý.. Dođu ordularý, bazı birliklerini güney cephesine kaydýrýrken eřzamanly olarak Kolçak'ý Sibirya'nýn ortasýna kadar kovaladýlar." (5)

Ýkinci anlařmazlyk güney cephesindeki durumla ilgiliydi. Bu olayda, Troçki genel kurmayýn bařýna henüz geçirilmif olan S. S. Kamenev'in planýný desteklemif olan Lenin'e ve Merkez Komitesi çođunluđuna karřý hakly çýktý. Güneyde, düřman güçler ayrı ve birbiriyle uzlařmazlyk içinde olan iki gruptan oluřuyordu: Özellikle Kuban eyaletinde yođunlařmýř olan Kazaklar ve gönüllü Beyaz Ordu. Troçki, bu iki grup arasýndaki uzlařmazlyktan yararlanýlması gerektiđi inancýndaydy. Buna karřýlyk, meseleyi yalnızca mantýksal açıdan deđerlendiren, onun sosyo-politik vehçelerini dikkate almayan Kamenev, Kuban eyaletinin gönüllüler için ana üs konumunda olduđunu söylüyor ve düřmana kesin darbenin Volga üzerinden bu eyalette indirilmesi gerektiđini ileri sürüyordu. Kamenev'in stratejisi Kyzyl Ordu açýsýndan korkunç bir yenilgiyle sonuçlandý. Troçki řunlary yazýyor:

"Oysa Denikin Kazaklary güneye karřý uzun bir ileri harekata giriřmeye ikna etmekte bařarysýz kalmýřtı.. Bizim güneyden Kazak çetelerine karřý saldýřýlarýmýz onun iřine yarýyordu. Bundan sonra, Kazaklar kendi topraklary üzerinde artýk kendilerini savunabilecek durumda deđillerdi; böylece, kendi ellerimizle Kazaklaryn yazgýsýný gönüllüler ordusunun yazgýsýna bađly hale getirmif olduk.

"Kendi askeri operasyonlarymýzy dikkatlice hazýrlamamýza, askeri güçlerimizi ve teknik donanýmýmýzy yođunlařtırmýř olmamýza rađmen ortada kaydettiđimiz bir bařary yoktu. Kazaklar Denikin'in ordusunun cephe gerisinde kendilerine çok sađlam bir siper oluřturdular. Kendi topraklaryna sýky sýkyya yapıřmýřlardý ve topraklaryný dipleri ve týrnaklaryyla sonuna kadar savunmaya hazýr görünüyörlardy. Giriřtiđimiz saldýř tüm Kazak halkýný ayađa kaldýrmýřtı. Zamanýmýzy, enerjimizi ve idari faaliyetlerimizi eli silah tutan herkesi Beyaz Ordu'nun üzerine sürmek için harçýyorduk. Bu arada Denikin Ukrayna'yý bir bařtan diđerine süpürdü; saflaryný sađlamlařtırdý ve kuzeye dođru ilerledi." (6)

25 Haziran 1919'da gönüllüler ordusu Ukrayna'nýn en önemli kenti olan Kharkov'u iřgal etti. Ayný ayn sonlarynda Don Kazaklary Don'u Sovyet güçlerinden temizlerken Kuban Kazaklary ařađý Dinyeper'de Ekaterinoslav kentini ele geçirdiler. 30 Haziran'da, Denikin Ýngiliz uçak ve tanklarynýn yardımıyla Çaritsin'i ele geçirdi. 31 Temmuz'da Poltava iřgal edildi. Karadeniz kıyýsý üzerindeki Kherson ve Nikolayev 18 Ađustos'ta alýndý; bundan beř gün sonra Ýater Oessa düřtü. 31 Ađustos'ta gönüllüler ordusu Kiev'e yürüyüře geçti. Denikin'in ordularý Eylül ayý boyunca ilerlemeye devam ettiler. 20 Eylül'de Kursk'u, 6 Ekim'de Voronezh'i, 13 Ekim'de ise Moskova'ya 250 mil mesfede bulunan Orel'i ele geçirdiler. Tarihçi Carr, söz konusu bu haftalary 'rejimin varlyđýnýn sallantý içine düřtüđü kritik nokta' olarak tanımlar.

Bu geliřmelerden sonra, parti liderliđi Troçki'nin bařtan beri kabul ettirmeye çalyřtıđý planý benimsedi.

"Giriřeceđimiz ilk saldýř ile gönüllüler ordusunun Kazaklarla bađýný kesip Kazaklary kendi bařlaryna býrakmayý, tüm gücümüzü gönüllülere karřý yođunlařtırmayý önermiřtim. Bu plana göre, saldýřýnýn ana dođrultusu Volga'dan Kuban'a dođru deđil, Voronezh'ten Kharkov ve Donetsk bölgesine dođru olacaktý. Ülkenin kuzey Kafkaslary Ukrayna'dan ayrılan bu bölgesinde köylüler ve iřçiler tamamen Kyzyl Ordu'dan yanaydy. Bu dođrultuda ilerleyen Kyzyl Ordu adeta tereyađ üzerinde kayan bir bıçak gibi hýzla yol katedecekti. Kazaklar sýnyrlaryný yabancýlara karřý korumak üzere bulduklary yerde kalacaklardý, ama biz Kazaklara iliřmeyecektik... En nihayet sonradan benimsenen plan bu oldu, ama Denikin - düřman eline düřmesi Moskova'nýn

düşmesinden daha tehlikeli olan- Tula'yı tehdit etmeye başladıktan sonra. Birkaç aylık zaman yitirdik, gereksiz kayıplar verdik ve çok kritik haftalar yaşadık." (7)

Troçki'nin Denikin'e karşı hareket planı, sonradan olayların gelişiminin de doğruladığı gibi, her bakımdan çok zekice hazırlanmış bir plandı. Troçki iki sosyo-politik faktörü dikkate almıştı. Bunlardan birincisi Don proleteriyasının bolşevik yanlısı tutumuydu. İkincisi ise Kuban Kazakları ile Dinikin'in Beyaz gönüllüleri arasındaki uzlaşmazlığı. Troçki'nin hesabı her iki durumda da nesnel gerçeklere dayanıyordu.

Parti Politbürosu 14 Eylül günü Troçki'nin orijinal planını bütünüyle kabul ederek güney cephesine ilişkin emirlerini verdi. Bundan sonra Denikin'in ordusunun geri çekilmeye başladığı görüldü. 20 Ekim'de Kızıl Ordu Orel'i ele geçirdi, bundan dört gün sonra Budenny Denikin'in süvari birliklerini yenilgiye uğrattı. Denikin 15 Kasım'da Voronezh yakınlarındaki Kastornaiya'da, 17 Kasım'da Kursk'ta yenilgiye uğradı; ordularının geri çekilmesi aynı hızda devam etti. 3 Ocak 1920'de Çaritsin'i, 8 Ocak'ta Rostov'u kaybetti. Rostov, buradaki göçüs göçüse savaştan sonra 20 Ocak'ta yeniden Denikin'in eline geçti, ancak üç gün sonra Behr Kızıl Ordu tarafından geri alındı. Beyaz ordular geri çekilmeye devam ettiler. 15 Mart'ta Denikin Ekaterinodar'ı kaybetti; 4 Nisan'da Beyaz Ordu'nun komutanlığına bırakarak İngiltere'ye gitmek üzere ülkeden ayrıldı.

Troçki ile Lenin arasındaki üçüncü anlaşmazlık Petrograd'la ilgiliydi. Denikin'in Moskova'yı tehdit etmekte olduğu 1919 yılının Ekim ayında, Finlandiya Körfezi'ndeki İngiliz donanmasının desteğindeki İyudeniç hızla Esonya'dan Petrograd'a ilerliyordu. 12 Ekim'de İyudeniç'in askerleri Petrograd'a 10 mil uzaklıktaki İyamburg'u ele geçirdiler. 16 Ekim'e gelindiğinde 60 mil yol katederek Gatçina'ya ulaşmış bulunuyorlardı ve bundan kısa bir süre sonra Petrograd yakınlarındaki Çarskoe Selo'ya ulaştılar. Beyaz generaller kendilerinden o denli eminlerdi ki, harekate komutanlık eden general, dürbünle Petrograd'a bakmak isteyip istemediği sorulduğunda buna gerek olmadığını, çünkü ertesi gün kentin ana caddesi olan Nevski Prospekt üzerinde yürüyor olacağını söylüyordu.

15 Ekim'de Politbüro toplandı. Her iki başkent tehdit altındaydı ve Lenin Petrograd'ın gözden çıkarılarak eldeki tüm güçlerin Moskova etrafında toplanmasını önerdi (Hatta, Lenin'e göre Moskova'dan da vazgeçilerek Urallar'a çekilme olasılığı da mevcuttu). Troçki Lenin'le aynı fikirde değildi; bir dizi tartışmadan sonra Merkez Komitesi Troçki'den yana tavır aldı. 16 Ekim'de Troçki aceleyle zırhlı trenine bindi ve Petrograd'a gitmek üzere yola çıktı. Behr sokak sokak savunmak zorunda kalabileceklerinden kaygılanıyordu:

"Bu dev kente girmeleri halinde Beyaz Muhafızlar her evi kendileri için bir muama, bir tehdit ya da ölümcül bir tehlike anlamına gelecek olan betondan yapılmış bu labirent içinde kaybolacaklar. Saldırının nereden ve hangi yönden geleceğini nasıl bilecekler? Bir pencereden? Bir çatı arasından? Bir bodrumdan? Bir sokağın köşesinden? Belki de her yerden!... Bazı caddelerin etrafını dikenli tellerle çevirebiliriz; diğerlerini olduğu gibi bırakıp onları kurduğumuz tuzaklara doğru yönlendirebiliriz. İhtiyacımız olan tek şey teslim olmamaya kararlı birkaç bin insan... Bu şekilde girişilecek iki ya da üç günlük bir savaş işgalcileri bir korkaklar sürüsü haline getirir ve bunların gruplar halinde veya tek tek silahlarını yoldan geçen silahsız insanlara ve kadınlara verip teslim olduklarına tanık oluruz." (8)

Troçki'nin enerjisi, öngütlenme konusundaki olağanüstü yeteneği ve kitleler önünde etkiyici konuşma sanatı harekete geçmiş durumdaydı. Petrograd Sovyeti'nde yaptığı konuşmada bunları söylüyordu: "Bu kadar çok sıkıntıya katlanmış, böylesine derin bir manevi ateşle yanmış... güzelim Kızıl Petrograd eskiden olduğu gibi devrimin meşalesi olarak yanmaya devam edecektir." Tek başına atına binip geri çekilen askerlerin önüne geçiyor, onları mevzilerine geri dönmeye ikna ediyordu. Kararlılık ve cesaretle savaşan Kızıl Askerler İyudeniç'in ordusunu bozguna uğrattılar.

Petrograd cephesindeki dönüm noktası, güney cephesindeki dönüm noktasıyla aynı gün yapıldı: 20 Ekim'de Kızıl Ordu Orel'i geri aldı.

Troçki ile Lenin arasında askeri strateji alanında yaşanan dördüncü anlaşmazlık Varşova üzerine yürüme konusundaydı. Polonya 25 Nisan 1920'de Sovyet Rusya'ya karşı askeri bir saldırı başlatmıştı. Polonyalı askerler süratle ilerleyerek 6 Mayıs'ta Ukrayna'nın başkenti Kiev'e girdiler ve kısa süre içinde ülkenin batı bölümünü bütünüyle işgal altına aldılar. 26 Mayıs'ta Sovyetler'in karşı saldırısı başladı. 5 Haziran'da Budenny'nin Kızıl süvari birlikleri düşman cephesini yardı. 12 Haziran'da Kiev'i boşaltan Polonyalılar bir süre sonra hızla Sovyet sınırlarına doğru püskürtüldüler.

Polonyalılara karşı verilen savaşın bu aşamasına kadar, yani savaşın savunma savaşı olarak sürdüğü müddet içinde, Lenin ile Troçki arasında bir uyumsuzluk söz konusu değildi. Pimdi ise, 'Kızıl Ordu yoluna devam etmeli ve Polonya'yı işgal etmeli mi?' sorusu gündeme gelmişti; Lenin 'Evet' derken Troçki 'Hayır' diyordu. Bolşevik liderliğin diğer üyeleri bir bütün olarak Lenin'den yana tavır aldılar. Savaşın işlerin yoluna gitmediği bölümünde ihtiyatlı bir tutum takınmayı yeğlemiş olan Stalin(9), şimdi -yani net bir başarı elde edildikten sonra- bir hayli coşkulu bir tavra bürünmüştü.

Polonyalı komünist liderler ikiye bölündüler. Dzerzinski, Markhlevsky, ve en başta Radek, Sovyetler'in Polonya içine kadar ilerlemesine karşıydılar. Unschlicht, Lenski ve Bobinski ise karşı fikirdeydiler. Lenin ne yapılacağı konusunda tereddüt göstermedi. Polonya savaşının olumlu yönde seyretmesi özgüvenini artırmıştı. 17 Temmuz'da Politbüro'nun Varşova üzerine yürüme kararı almasını sağlamakla fazla zorlanmadı. Troçki'nin önerisini dikkate almadı ve Yüksek Komutanlık adına saldırıya geçmeyi önerdi. Bunları yaparken Politbüro'nun diğer beş üyesini de yanına almıştı.

Lenin'in stratejisi yanlış çıktı ve bu yanlışın bedeli ağır oldu. Polonyalı köylülerin ve işçilerin Kızıl Ordu'yu sıcak karşılamayacaklarını ileri sürmüş olan Radek'in tamamen haklı olduğu ortaya çıktı. 15 Ağustos'ta Sovyet askerleri Varşova önlerinde yenilgiye uğradılar ve 400 km. kadar geriye, Polonya topraklarının dışına püskürtüldüler.

Sovyet ordusunun aldığı bu yenilgide rol oynayan başkaca etkenler de vardı. Örneğin, batı komutanlığı ile güneybatı komutanlığı arasında tartışmalı bir koordinasyon yokluğu söz konusuydu: 13 Ağustos tarihinde güneybatı komutanlığına batı cephesine katılması için emir verildiği halde, bu ordu savaşta kaydeden hiçbir rol oynamadı. Troçki'nin güneybatı komutanlığının tavrına ilişkin açıklaması basit ve ikna ediciydi: Güneybatı ordusunun siyasi komiseri Stalin'in kişisel tutkuları ve kıskançlıkları. Stalin, Tukhaçevski'nin Varşova'da kazanacağı bir zafere tanık olmayı, ya da Tukhaçevski'nin siyasi memuru Smilga'nın başarısının gölgesinde kalmayı hazmedemezdi. Her ne pahasına olursa olsun, Tukhaçevski ve Smilga'nın Varşova'ya girdikleri anda kendisi de Lvov'a girmek istiyordu:

"Stalin kendi savaşını veriyordu. Tukhaçevski'nin ordusunun tehlike içinde olduğu gözle görülür hale geldiği zaman genelkurmay başkan Polonyalı askerlerin ve Varşova'nın yan kanatlarına saldırılar düzenlenebilmesi için güneybatı cephesine yön deðiştirip Zamostye-Tomaşev'e doğru yönelmesi için emir verdiğinde, güneybatı cephesi komutanlığı Stalin'in teşvikiyle batıya doğru ilerlemeye devam etti: Lvov'un alınması Varşova'yı almaları için 'diğerleri'ne yardım etmekten daha önemlidir! Genelkurmayımız üç dört gün bu emrin hayata geçirilmesini sağlayamadı. Güneybatı komutanlığı, ancak birbiri ardına yapılan uyarı ve tehditlerden sonra yönünü deðiştirdi, ancak bu sırada yitirilen birkaç günlük zaman yenilgide belirleyici bir rol oynadı. Polonyalılar 16 Ağustos'ta karşı saldırıya geçtiler ve askerlerimizi geri çekilmeye zorladılar. Eğer Stalin ve Voropilov ile kara cahil Budenny Galicya'da 'kendi savaşları'na girişmiş olmasalardı ve zamanında Lublin'e varmış olsalardı, Kızıl Ordu yenilgiden kaçınabilirdi."(10)

(Burada, Kızıl Ordu'nun muhaberatının çok zayıf olması, destek hizmetlerinden yoksun olması, vb. nedenlerle Varşova üzerine yürümenin her durumda yenilgiyle sonuçlanmaya mahkum olup olmadığının tartışılmayacağı yersiz buluyoruz.) Varşova'ya yürümek fikri siyasi bir hata idi. Uđranan başarısızlıktan sonra Lenin bunu söylemişti: "Saldırımız, neredeyse Varşova'ya kadar süren abıyıcı süratli ileri hareketimiz hiç kuşkusuz bir hata idi." (11) Polonya halkının bu saldırıyı tarihsel düşmanlarının topraklarını işgale yönelik girişimi olarak görmeleri kaçınılmazdı. Lenin, hatalarının üstünü örtmeye çalışacak biri değildi. Klara Zetkin'e bunları söylemişti:

"Polonyalılar Kızıl Ordu askerlerini kardeşleri ve kurtarıcıları olarak değil, düşmanları olarak gördüler. Toplumsal ve devrimci değil, milliyetçi ve emperyalist bir tarzda düşündüler ve bu şekilde hareket ettiler. Polonya'da kendisine bel bağladığımız devrim gerçekleşmedi. Pilsudski ve Daszynski tarafından kandırılmış işçiler ve köylüler kendi sınıf düşmanlarını savundular, bizim cesur Kızıl askerlerimizi aç bıraktılar, onları pusuya düşürdüler ve öldüresiye dövdüler... Radek neler olacağını önceden görmüştü. Bizi uyarıyordu. Çok sinirlenmiş ve onu 'yenilgicilik'le suçlamıştım... Ama iddialarında haklıydı." (12)

Kızıl Ordu'nun idaresi konusunda aralarındaki tüm taktik görüş ayrılıklarına karşın, Lenin ile Troçki arasında son derece yakın bir ilişki vardı. Bunu görmek için o yıllarda bu iki insan arasındaki yazışmalara göz atmak yeterlidir; söz konusu yazışmalar büyük ölçüde iç savaş sorunlarına ilişkin sayısız çoklukta kısa notlardan ve uzun telgraflardan oluşur. (13)

Bu ikisi arasında iç savaşla ilgili olaylara -Kolçak, Denikin, İyudeniç ve Pilsudski'ye karşı mücadeleler- ilişkin farklılıklar büyük bir pratik öneme sahipti; ancak Lenin ile Troçki arasında ilkesel düzeyde görüş ayrılıkları söz konusu değildi. Bunlar en yararlı seçeneğin, belli bir anda ve belli bir yerde düşmana karşı savaşımın en iyi yolunun ne olduğuna ilişkin tartışmalardı. Eğer Petrograd'ın tahliyesini önermiş olan, ya da Varşova üzerine yürüme konusunda başarısızlığa uğrayan Lenin değil de Troçki olmuş olsaydı, hiç kuşkusuz stalinistler bunları Troçki'nin teslimiyetçi ve maceracı olduğu efsanelerini geliştirmek için yararlanırlardı. Bir bütün olarak, Troçki'nin askeri konulardaki stratejik değerlendirmeleri Lenin'in öngörülerinden çok daha sağlam ve güvenilir idi. Lenin, bütünüyle siyaset ve ekonominin idaresiyle ilgili sorunlarla meşguldü; cepheleri ziyarete, askeri departmanın gündelik çalışmasına katılmaya ayrılabileceği zamanı yoktu. Bu yüzden, askeri meselelere yeterince hakim değildi. Nitekim, Ekim ayaklanmasının teknik örgütleniş sürecinde de neye ihtiyaç olduğu konusunda Troçki'nin kavrayışı Lenin'inkinden çok daha güçlüydü. (14)

Aynı zamanda, Troçki'nin Kızıl Ordu'nun başındaki başarısı büyük ölçüde Halk Komiserleri Konseyi ve Çalışma ve Savunma Konseyi Başkanı olarak Lenin'in verdiği desteğe bağlı idi.

İç savaş sırasında Lenin ve Troçki arasındaki yakınlığın bir başka göstergesi bu iki ismin yan yana anılıyor olmasıydı. Hükümet, ilkin Rusya, sonra tüm dünyada, Lenin-Troçki hükümeti olarak isimlendiriliyordu -aynı şey parti için de geçerliydi. Lenin'in Troçki'ye duyduğu güvenin işaretlerinden biri de, Troçki'nin yayınlayacağı herhangi bir emir için Lenin'in altında kendi onay imzası bulunan boş kağıtlar vermiş olmasıydı. Nitekim, bu kağıtlardan birinin altına Lenin böyle bir not düşmüştü:

"Yoldaşlar! Yoldaş Troçki tarafından yayımlanan emirlerin doğru ve titiz karaktere sahip olduklarını bilen biri olarak, Yoldaş Troçki tarafından yayımlanmış bu emrin doğru, isabetli ve devamının yararlı açısından yerinde bir emir olduğundan tamamen eminim ve bu emri bütünüyle destekliyorum. V. Ulyanov (Lenin)." 15

Lenin askeri meselelerde Troçki'nin yapısalcı bir role sahip olduğunu biliyordu. Gorki, Lenin'le olan kişisel söyleşilerinde Lenin'in Troçki hakkında söylemiş olduğu sözlerin bazılarından söz eder. Bir keresinde Lenin bunu söylemiştir: "Bir yıl gibi kısa bir süre içinde örnek bir ordu yaratma, bununla da kalmayıp profesyonel askerlerin de sempatisini kazanma beceri-

sini gösterebilecek bir insan daha gösterebilir misin? Biz böyle bir insana sahibiz. Her þeyimiz var. Mucizelere tanık olacaksınız." (16)

Troçki, Sovyet zaferinin yaratıcısı oldu. Sovyet ordusunun kurucusu ve bu ordunun zaferlerinin mimarı Troçki idi. Sıfırdan iþe baþlayıp kitlesel ve güçlü bir ordu yaratma sorumluluðunu üstüne aldı. Kıyıl Ordu'ya katılmaları için binlerce iþçi ve köylüyü harekete geçirdi; zafere ulaþma konusunda inanç, kararlılık ve moral aþıladı. Bu insanları zafere taþıdı.

Yeni kurulmuþ ordunun simgesi Troçki'nin zırlı treniydi. Bu tren, içinde bir sekreteryaya, basımevi, telgrafhane, radyo istasyonu, elektrik santrali, kütüphane, banyo bulunan hareketli bir komuta merkezi aygıtı idi. Tren, üç yıl süren iç savaþ boyunca, ekvatoru beþ kez dolayacak kadar uzun bir mesafe katetmiþti. (17)

Söz konusu komuta treni, duraksayan, istikrarsız bir kitleyi gerçek bir savaþçı ordu haline getiren bir iham, propaganda, örgütlenme ve devrimci eylem merkezi oldu. Troçki'nin olaðanüstü becerileri, tasarımı ve anında düþünüp karar vermenin birbiri içine geçtiði eþsiz bir yaratıcılığın ürünüydü; bu olaðanüstü beceriler, Troçki'nin askerleri uðruna savaþıp öldükleri davranın bilincine vardırıyan, onlara bu davayı sevdiren sıradışı kiþiliðiyle bütünleþiyordu.

Rus Devrimi'nin enternasyonal niteliði

İç savaþın sonuna gelindiðinde, Lenin Bolþevizmin olaðanüstü güç bir sınavdan geçmiþ ve sınavı baþarıyla tamamlamıþ olduðunu biliyordu.

Ancak, söz konusu baþarının bedeli çok ağır oldu. 1920 yılındaki rejimin toplumsal ve siyasi niteliði ile bolþeviklerin 1917'de savunup öne çıkardıkları idealler arasında muazzam farklar vardı. Devrimin *ertesinde* sosyalist bir toplum söz konusuydu -sınıfsal engellerin ortadan kalktığı, bürokrasinin olmadığı, toplumun kendi üyeleri tarafından yönetildiði bir toplum. Böyle bir toplumda, tüm yurttaşların refah ve saadeti daha *başlangıçtan* itibaren bağımsızlığı, bireylerin inisiyatifini ve yaratıcı güçlerini besleyip büyütecekti. Ne var ki, iç savaþ yıllarının Rusyası oldukça farklı bir toplumdur. Devrim halkın desteğine, devrimci çöpkuya ve iktidar gücüne dayanarak karþı-devrimci güçleri yenilgiye uðratmayı becermiþti: ama devrimi yapan proleteryanın yıkıma uðraması bedeli karþılığında. Aradan geçen zaman içinde 1917 yılının sosyalist devleti tek-parti devleti haline gelmiþti. Varlığını hala sürdüren sovyetler bürokratik olarak kontrol edilen bolþevik iktidarın bir mevsisi haline bürünmüþtü. Partinin kendisi de köklü bir deðiþiklikte uðramıþ, bir iþçi sınıfı partisi olmaktan çıkıp Politbüro, Ogburo ve Sekreteryanın kontrolündeki memurların son derece merkezî bir partisi durumuna gelmiþti.

Lenin, 1917'deki ideallerle 1920 yılının gerçeði arasındaki çelişkinin -herkesten daha çok- farkındaydı. Ne var ki, gerçek ne denli olumsuz ve keyif bozucu olursa olsun, Bolþevizmin kendi gelişimini *fiili kopullardan* hareketle sürdürmek zorunda olduðunun bilincindeydi. Lenin, içinde bulunulan açmazdan kurtulmanın yegane yolunun uluslararası devrimden geçtiğine inanıyordu.